

Miklós KRENNER

UN GÂND AMAR

Probabil cititorul va fi surprins să vadă acest articol. Ce caută oare numele meu în mediul ospitalier al lui „Magyar Kisebbség” [Minoritatea maghiară], unde deseori am fost întâmpinat cu căldura sinceră a dragostei primitoare, dar de unde m-am retras delicat, în mod voluntar, datorită evenimentelor politice cotidiene? De ce nu iau cuvântul mai degrabă altundeva, unde tocmai din cauza participării active și al conținutului principal al acesteia nu le stârnesc oamenilor amintiri legate de coerciție critică, or, în „Magyar Kisebbség” tocmai interesul personal îmi afectează responsabilitatea de judecător. Multe s-ar dori spuse despre acest lucru dacă viața minoritarilor n-ar avea o cu totul altfel de spiritualitate decât alte domenii mai vechi ale politicii, în care – și din cauza istoriei evoluției lucrurilor – domină dogmele împietrite și lipsite de suflet. Viața minoritară curată, bine intenționată, permite o libertate mai mare a formelor și posibilităților; lupta niciodată nu poate fi dusă până la extremitate, iar comunicarea nu poate fi oprită fără motive foarte întemeiate. Mai ales atunci când este vorba de chestiuni care indică situația nefericită comună a minorităților. Suferința are cele mai larg deschise porți. Iobăgia minoritară se întinde pe aria unor încercări nelimitate, astfel încât cel ce intră nici nu își dă seama dacă a intrat pe o poartă, dar în mod cert își dă seama că se află în mijlocul unei mulțimi de câteva milioane, în apropierea tuturor celor care au aceeași soartă. Așa arată numitorul comun al acestei infinități. Paradoxală situație, dar adevărul ei e dovedit de mărturia a patruzeci de milioane de suflete. De aceea cer dreptul la cuvânt în acest spațiu, pentru că simt că ceea ce am de spus trebuie spus aici. Este o necesitate instinctivă a ambelor părți; nici atitudinea gazdei, nici cea a oaspetelui nu reprezintă o mistică politică, ci pur și simplu responsabilitate și înțelegere minoritară.

Doresc să vorbesc acum despre acele lucruri la care bastardul minoritar, acel rod nelegiuit și legalizat al dragostei internaționale, acel prunc inocent al mariajului bolnav dintre război și pace, se gândește tot timpul, dar despre care vorbește rar. Atunci când patosul nervilor caută să se elibereze prin intermediul vorbelor. Va fi vorba acum despre faptul că marea contradicție dintre cuvinte și fapte, dintre legi și decrete, dintre drept și viață, acel sistem îngrozitor al minciunii care apasă lumea de un deceniu și distruge în primul rând puterea de viață a minorităților, în loc să se reducă, crește încontinuu. Mistuirea interioară își trăiește perioada de glorie. Cel mai trist este că această mistuire sufletească interioară devine din ce în ce mai răspândită nu doar ca urmare a sporirii ofensivelor puterii, ci și ca urmare a scăderii voinței de

rezistență a celor atacați. *Wille zur Macht* înăbușe procesul numit *Willen zu Leben*[1]. Atitudinile celui puternic și ale celui oropsit devin din ce în ce mai automate. Aici se ascunde adevărata semnificație a crizei. Popoarele majoritare și cele minoritare deopotrivă ajută spiritul nihilismului. La polurile opuse ale întregului spirit uman vuiesc forțe de aceeași valență. La polul puterii agresiunea, de partea oropsiților lipsa de suflet, de aceea viața universală este pe calea confuziei totale, iar imaginea globală se întuneacă din ce în ce mai tare. Acele câteva raze forțate întăresc doar pesimismul; ca și cum s-ar stinge luminile pe rând: după o fracțiune de intensificare a luminii, întunericul devine din ce în ce mai greu de pătruns. Încet-încet, chiar și stelele se sting. Spiritele angajate în protecția bunurilor universale ale omului, marii pacifiști, marii umaniști, curajoșii avocați ai drepturilor omului se cufundă și ei în tăcere. Personalități precum Rolland și Gandhi[2] sunt bolnave, sau în curs de dispariție, iar politicienii care au luat poziție de multe ori în prima perioadă a marii crize europene, Keynes și Nitti[3], sunt cuprinși în tăcere sau au amorsat în această atmosferă sufocantă. Idealurile lor au devenit material pentru dezbateri jurnalistice triviale. De altfel, semnificația generală a scrisului și a cuvântului s-a redus. Oamenii citesc sau ascultă distrați, dar nu pot, nu doresc să acționeze cu patetism. Măreția voinței furtunoase de inițiativă dormitează. În fața puterilor pregătite se zbat doar săbiile tocite ale pesimismului. Acesta este lucrul la care sufletul de minoritar, cel mai grav rănit și ca urmare cel mai sensibil element al spiritualității europene, se gândește mult, dar despre care vorbește puțin. Însă trebuie să vorbim, cu voce amară. Trebuie să vorbim despre faptul trist că instituțiile în care optimismul de odinioară își ancora moralitatea se confruntă cu propriile greutatea de inerție, trebuie să vorbim despre acea contradicție care pe noi, minoritarii, ne distruge cel mai tare, adică rigoarea mai accentuată a puterii de stat și rezistența din ce în ce mai slabă a minorităților.

Omul își hrănește permanent iluziile, îngrijindu-le ca pe niște amintiri dragi din copilărie. După tratatul de pace ne-am umplut de iluzii. Am crezut că Societatea Națiunilor va crea treptat condițiile autorității sale morale și, sprijinindu-se pe acestea și cu ajutorul idealismului unei spiritualități incipiente va crea în mod *onest și productiv* condițiile unei vieți pașnice[4]. Idealiștii lucizi, pe care ar fi mai indicat să-i numim realiști cu imaginație, s-au așteptat la nici mai mult nici mai puțin decât să realizeze acel lucru care reprezenta interesul comun al tuturor: aplicarea acelor prevederi ale tratatelor de pace care rămăseseră pe hârtie și care, tocmai prin aplicarea lor, ar putea asigura menținerea pe termen lung a păcii, deoarece aceasta este periclitată permanent de unilateralitatea apăsătoare a termenilor aplicați perfect. Fusesse vorba despre realizarea totală și perfectă a păcii, deoarece atunci ea va supraviețui în întregime, sau de asigurarea cuceririlor de război, ceea ce este unilateral, deci prezintă pericol. Societatea Națiunilor a ales cea de-a doua variantă, netezind astfel calea unor atacuri permanente la adresa păcii, ea a permis și învingătorilor să acționeze împotriva păcii în cadrul Societă-

ții Națiunilor dacă le cerea vreun interes mai vechi sau mai nou. Astfel a devenit imposibilă adevărata internaționalizare a popoarelor, demnitatea deciziilor luate în comun. Societatea Națiunilor nu poate rezolva chestiunile istorice (dezarmare, tribunale), iar chestiunile delicate le ocolește (problemele minorităților). Numărul statelor membre fluctuează: statele și șefii delegațiilor oficiale, când își dau seama de rolul modest spre care lipsa sincerității generale și a dreptății îi împinge, o părăsesc cu amărăciune dure-roasă, dar totuși cu cuvinte de despărțire ce denotă încredere în viitorul Societății Națiunilor. Bineînțeles, ei au dreptate: actuala Societate a Națiunilor, cu toate luptele interne, este o instituție imposibilă, lucru pe care noi, minoritarii, putem să-l afirmăm cu deplină obiectivitate pentru că sub „protecția” și „controlul” Societății Națiunilor Melo-Francilor ne ducem de răpă cu totul, însă o instituție care poate deveni funcțională fie dacă spiritul minciunii își pierde din putere, fie dacă frica de un război iminent îi sporește în sfârșit puterea. Se tinde spre prima direcție prin acțiuni gen Locarno[5], care nu prea conțin, ce-i drept, material concret, ci amintesc de unele jocuri spiritiste sau de „corpurile astrale”, deși efectul lor de conciliere și de apropiere nu poate fi negat. (Întrebarea este: oare pe când își ating scopurile nu vor exista din nou elemente desperate, cum ar fi de exemplu minoritățile distruse din organizația europeană, al căror efect otrăvitor să conducă la o altă situație de criză?). A doua tendință este deja pregătită de interesele politice și economice. Puterile privilegiate ale păcii se organizează în noi uniuni, în noi asocieri, care ne apropie mai mult de posibilitatea unui război, la început încă nu a unora împotriva celorlalți, ci pe frontul bolșevic, dar cine știe dacă apoi nu va urma o confruntare dintre ele. Este suficient să ne gândim la crizele latente ale îndrăzneței Italiei sau la obiectul conflictelor pe care le are cu Franța și Iugoslavia. Se poate presupune că în pragul unei catastrofe mondiale aceste puteri vor prefera soluția cea mai lucidă și mai morală: să se încredințeze rezolvarea disputelor unei Societăți a Națiunilor ce dispune de o putere reală. Atunci s-ar putea întâmpla ca statele învingătoare să revizuiască pacea, prin modificarea posesiilor azi încă nu prea disputate (Nizza, Corsica, Suez, Coloniile), ceea ce poate cauza relaxare și în alte chestiuni. Așa cum e ea azi, Societatea Națiunilor este probabil incapabilă de existență: fie se întărește, fie dispare. Dacă se întărește, ea trebuie să rezolve și problema minorităților. Întrebarea spinoasă a realității este: oare va avea ea această ocazie sau se mai poate rezolva ceva?

Toate acele instrumente internaționale care au rezultat din câmpul de forțe al ideii Societății Națiunilor sunt și ele stagnante și șterse: mișcarea paneuropeană, Conferința Interparlamentară, Congresul minorităților. Ele și-au întâmpinat soarta cu metoda idealismului lucid. Au fostacompaniate de atenție generală, entuziasm și așteptări. Și-au formulat sarcina cu o inteligență limpede, spre a nu răni spiritul reconcilierii europene și de a o sprijini prin toate luările de poziție. Poate o moderație exagerată și acele „având în vedere...”, iar în privința...” le-a împiedicat, ca o armură, să-și arate forțele, așa cum

tot acestea au făcut posibil ca slăbiciunile lor inițiale să se manifeste foarte rapid. S-a născut o cantitate uriașă de declarații frumoase, de decizii deștep-te și de compromisuri înțelepte, iar ideile cuprinse în acestea au fost reluate în numeroase articole de ziar, dar până acum nu a rezultat nimic concret. Zidurile rezistă, dar soția lui Kőműves Kelemen¹ a murit. Noul cerc de interese creat sub mantia vechii idei fixe naționale a popoarelor, principiului suveranității statale, a intangibilității tratatelor de pace oprește tot ce ar putea zgudui imobilitatea îngrijorătoare a prezentului. Totul s-a transformat într-un stâlp de sare, precum soția lui Lot: atât intransigența, cât și revoluția nobilă pornită pentru relaxarea și persuadarea ei[6]. Mișcarea paneuropeană începe să devină pur științifică. Întâlnirile Conferinței Interparlamentare și ale Uni-unilor Societății Națiunilor devin simple excursii și ocazii de dezbateri. Al treilea Congres al Minorităților, organizat în acest an, a trăit o criză severă, deși poate trecătoare. În general, el se confruntă cu dificultăți mari, deoarece sursele care o alimentează, minoritățile organizate, slăbesc pe zi ce trece. Este neîndoielnic că drumul oricărei propagande este lung și efectul i se resimte doar peste un timp. De asemenea, este cert că pe acest drum sunt rostogolite toate obstacolele posibile. Pesimismul nu e cauzat de ineficiența muncii sau de nerăbdarea neîntemeiată a maselor, adevăratul motiv este diferența dintre neputința interioară și presiunea exterioară. Nu se sprijină pe masele dătătoare de viață și nu pot câștiga de partea lor segmentul organizat al maselor, clasa muncitoare, care, de altfel, se află și ea într-o situație de criză, mistuindu-se în lupte dogmatice. Inițiativa paneuropeană și celelalte mișcări nobile luptă cu armele vechi fără să se bucure de sprijinul elementelor necesare, specifice timpului trecut. Unde este puterea liberalismului, democrației, marelui capital, a clasei istorice care, pe vremuri, în urma unor lupte îndelungate alimentea propaganda ce se afirma încet?

În mod cert, orice mișcare puternică își găsește cu timpul armele, învin-ge obstacolele și depășește toate dificultățile izolării, dar întrebarea rămâne: atunci când puterea instituțiilor de stat recunoscute este atât de periculos de dezvoltată precum azi, când minciuna și nedreptatea nu au avut niciodată bastioane mai solide, când spiritul de a opri, de a conserva, de a ceda orice a atins cote de generalizare nemaiîntâlnite, oare mișcările ce-și propun să salveze omenirea nu întârzie prea tare? Pe când se maturizează, nu ne vor năpădi alte orori ale războiului sau ca urmare a eroziunii interne va mai rămâne ceva de salvat?

Cred că nu trebuie să irosim prea multe cuvinte pentru a reliefa că exagerata concentrare a puterii de stat a depășit culmea oricăror posibilități im-agineate și amenință să distrugă însăși esența statului. Suntem confrunțați cu anarhia sistemului și a puterii, dacă ne este permis să folosim această expresie. După marile războaie, întotdeauna domină orientările absolutiste și reac-ționare. După războaiele de 30 de ani și ale lui Napoleon omenirea a primit

¹ Titlul unei balade foarte asemănătoare cu „Meșterul Manole“ (*nota trad.*).

aceeași moștenire tristă ca și azi, cu diferența că azi puterea și mai mare a capitalului sprijină sistemul de oprimare, însă și pregătirea economică și intelectuală a maselor organizate reprezintă tot o reacție, deși de altă natură, asemănătoare în esență. Astăzi nu doar straturile și grupările ce duc războiul, nu doar noile averi alăturate lor sunt prea pline de spiritul agresivității, ci și majoritatea indivizilor sănătoși, de la proprietarul de imobil la șeful de tură și la funcționarul de la Siguranță, toți sunt niște autocrați în miniatură, în primul rând pentru că aspiră permanent virușii agresivității, ai minciunii statale și ai arbitrarului. Fiecare stat burghez are o doză de bolșevism. Caracterul sacru al proprietății este lezat cel puțin prin confiscarea locuințelor, devalorizarea banului și impozitele ridicate. Reaparitia instinctului străbun de hoardă se amestecă din ce în ce mai mult cu relicvele juridice și politice ale trecutului și în mijlocul absolutismului avem onoarea să întâlnim hermafroditismul statal ce conviețuiește minunat cu minciunile internaționale, care atacă în primul rând minoritățile sau populația din colonii ce se sprijină doar pe drepturi teoretice. Clasa burgheză a liberalismului și democrației, purtătoare tradițională a drepturilor omului, nu poate ajuta nicăieri: prestigiul și puterea de influență i-au fost confiscate de război și de pace. Ea însăși dă faliment în mijlocul unei stări de amețelă. Clasele conducătoare, prin intermediul unor alegeri degradate în comedie, se instalează deci liniștit în parlament, în sediile administrative, unde fabrică decrete de natură intelectuală și economică, servind interese unilaterale. Atmosfera sufocantă a vieții internaționale devine astfel mai distructivă datorită respirației îmbâcsite a statelor respective.

Oare ne putem aștepta la o îmbunătățire a soartei minorităților în statele dictatoriale, unde pentru amăgirea și stăpânirea majorității se poate flutura steagul pericolului național? Putem constata că minoritățile pierd teren pe zi ce trece. Degeaba se aud cuvântări nobile rostite de oameni de stat, degeaba se organizează negocieri politice sau chiar cooperări politice, situația minorităților se îmbunătățește numai în câteva state învinse, fie datorită anumitor interese specifice, fie pentru că prevenirea unei influențe externe i-a făcut pe oameni mai deștepți. În statele învingătoare ele devin din ce în ce mai sărace în bunuri spirituale și materiale. Statul abuziv exercită asupra lor atât presiunea de care au parte cetățenii și, în plus, le mai rezervă și presiuni speciale. Dar statele cu minorități sunt împovărate și de vechea corupție a vieții publice, în care aparatul birocratic bineînțeles că va presa în primul rând minoritățile. Chiar dacă tendința europeană dominantă s-ar schimba, ceea ce deocamdată nu se poate spera, deoarece nimeni nu poate concepe să fie înlăturate oprimarea libertăților publice sau criza economică, imperialismul sau nedreptățile cauzate de tratatele de pace, până când nu apare un pericol mare european: chiar și atunci, în statele successorale ar mai trebui să se întâmple două schimbări suplimentare: realizarea moralității statale, ceea ce este o sarcină uriașă, dar și perceperea corectă a problematicii minorităților, ceea ce din nou necesită o muncă grandioasă ce nici nu poate

fi concepută izolat, fără influențe internaționale. Bineînțeles, apariția unei crize serioase ar avea un impact semnificativ asupra tuturor, însă în politică nu se poate miza prea mult pe așa ceva.

Mărturisim că apropierea eficientă dintre puterea absolută și minoritățile vizibil slăbite are, deocamdată, prea puține premise. Statele noi sunt preocupate de securizarea cu succes și înglobarea organică a noilor teritorii pe care le-au primit poate în mare parte datorită norocului. Trebuie să recunoaștem că aceasta este o preocupare atât de serioasă și o sarcină atât de dificilă încât acaparează în bună măsură atenția. Unirea este dificilă nu doar din cauza mărimii teritoriilor, a dificultăților inerente acestor sarcinii, a complexelor ce se ascund în minorități, dar și din cauza diferenței de natură spirituală, economică și politică a noilor veniți, fie de același neam, fie rude apropiate. Să ne gândim doar la acele dificultăți pe care le întâmpină cehii și slovaco-rutenii, la chestiunea croată și la diferențele dintre Transilvania și Regat. Aceste aspecte negative influențează și evoluția creditului extern și toate aspectele conexe. Din cauza situației nu în totalitate consolidată din statele successorale, chestiunea minorităților nu primește atenția cuvenită. Este cert că în unele privințe situația s-a îmbunătățit. Se scrie și se vorbește mult despre nevoia arzătoare a rezolvării situației minorităților, însă doar se vorbește și se scrie, cu o superficialitate uimitoare și fără a înțelege esența problemei. Degeaba se tot vorbește la noi despre actualitatea elaborării legii minorităților, problema este doar de importanță politică și nu de stat. Nici chiar adevărații oameni de stat nu cunosc suficient minoritățile. De exemplu, ei nu iau în calcul psihologia istorică a maghiarilor pentru că, în caz contrar, nu ar utiliza tocmai acele instrumente care sunt cele mai nefericite și dacă vor să strice, și dacă vor să repare situația. Ei își construiesc planurile pe greșelile și nu pe punctele tari ale minorităților, pe unele facțiuni ale acestora și nu pe întregimea lor. Atitudinea minorităților în timpul schimbării de domnie a fost o surpriză ciudată pentru ei, deși în cazul unui studiu politic fundamentat ar fi putut conta pe acest lucru și, astfel, nu ar fi trebuit să ia unele măsuri inutile. Însă lipsa regretabilă li se poate imputa și minorităților. Din momentul intrării în acțiune, ele nu au făcut totul în domeniul propagandei eficiente. Este straniu că nici până azi nu au reușit să înființeze un ziar în limba majorității. (*Glasul [Minorităților]*, prin însăși existența sa, accentua dimensiunea mai largă a responsabilității, dar fără rezultat). Nu-mi amintesc ca vreun politician maghiar sau german să fi scris un manifest sau un studiu în limba română din care oamenii de stat ai majorității să fi învățat ceva important. Ei apar foarte rar și în paginile marilor ziare bucureștene. Contactele politice și sociale contribuie mult, dar, după părerea mea, aceste contacte dorite nu s-au dezvoltat prea mult cu factorii politici semnificativi, adică aceia care de obicei se mențin timp mai îndelungat la putere. Absolutismul de azi nu conferă atâta importanță parlamentului, cu câtă ne obișnuisem noi maghiarii. Este important, dar nu covârșitor. Un alt aspect dureros este că numărul reprezentanților noștri în parlament este mai redus

tocmai atunci când România este guvernată de oameni de stat cu adevărat semnificativi. Însă, chiar dacă ar fi altfel, în lipsa unui ziar în limba română și din cauza proastei organizări a agenției noastre de presă oamenii nu află multe despre noi nici în interiorul țării, nici mai departe. Propriile noastre ziare maghiare nu spun, de cele mai multe ori, ce ar fi de spus. Oricum, presa minorităților slăbește pe zi ce trece, nu doar ca număr, ci și ca putere internă. Problemele economice, cenzura generalizată din nou, lipsa de entuziasm și apatia omoară în noi expresia adevărată a puterii de viață. Absolutismul social și economic, chiar tirania, de sub influența generală a căroră nu se poate exclude nici viața minorităților, reduce forța jurnalismului și a jurnalistului din ce în ce mai mult. Am ocazia de a observa procesul deconstrucției spirituale și materiale îndeaproape. Și acesta este un produs al timpurilor noastre. Importanța presei a luat amploare în epoca liberalismului, odată cu trecerea acesteia se pare că și presa trebuie să se atrofieze. Dar odată cu aceasta, speranța realizării drepturilor minorităților și a îmbunătățirii situației noastre interne slăbește.

Ceea ce justifică amărăciunea gândului mai mult este viața minoritară însăși. Nu doresc să mă pierd în detalii, deoarece ele sunt bine cunoscute sau sunt atât de dureroase încât palparea lor cauzează mai multe efecte negative decât pozitive. Dar de dragul autocriticii și a deșteptării trebuie să subliniez câteva aspecte. Să nu pună nimeni pe seama caracterului părtinitor al omului de partid ceea ce spun, deoarece ele exprimă convingerile mele vechi și des reiterate. Motivele principale interne ale decăderii vieții minoritare, pe lângă tendința spre diferențiere, nerăbdare, nesăbuintă politică, dar mai ales lipsa tragică de interes, pe lângă limitele externe de netăgăduit și de ordin intern, printre care în primul rând lipsa organizării, somnul adânc al ajutorului de sine, constau în lipsa sprijinului extern și utilizarea unor arme depășite. Am vorbit și am scris foarte mult despre lipsa organizării. Unii mă consideră maniac și nu doresc să accentuez această înțelegere greșită. Formațiuni moderne, cum ar fi sistemul de celule sau fascismul, ne-au oferit exemple în acest sens, însă dacă nu dorim sau nu știm să le aplicăm, oricând putem reactualiza metodele organizatorice vechi, oricând le putem galvaniza cu noi elemente. Însă, obișnuințele din trecut și influențele neadecvate ale prezentului tocmai asupra celor slabi ne derutează, iar confuzia justifică lipsa de activism. Opiniile mele referitoare la ajutorul de sine le-am prezentat chiar în paginile revistei „Magyar Kisebbség”, cu un ecou puternic și o totală ineficiență. Situația a rămas neschimbată. În viața minorităților, nici altruismul inteligent, nici sacrificiul de sine eroic nu au nici o manifestare vizibilă. Să facă alții, aceasta este deviza secretă. Nepăsarea minoritară dărmă nu doar indivizi, ci și instituții publice: școli, instituții financiare, întreprinderi industriale. Nu din cauză că nu sunt viabile, ci din cauză că nu primesc acel ajutor de moment, acea minimă răbdare. Dacă alte minorități nu ar da exemplu de cazuri contrare, nu aș discuta această chestiune. Moartea anumitor organe însă va atrage după sine decăderea și a altor instituții care

în momentul refuzului se simt puternice. Dansul nepăsător în jurul vârtejului mărește gura pâlniei și puterea ei distructivă. Aceasta nu este o generalizare pripită. Am ocazia să urmăresc îndeaproape, dar totuși cu obiectivitatea celui neimplicat, moartea lentă a singurului liceu dintr-un mare oraș maghiar și declinul unei instituții bancare maghiare puternice, care are la îndemână numeroase posibilități de supraviețuire. Maghiarimea însăși le omoară pe ambele, cu o nepăsare și lașitate păcătoase, cu o moralitate nihilistă care mă face să gândesc: poate nu puterea ne distruge, ci însăși maghiarimea este cea care se autodistruge. Oare nici nu are un viitor suficient de legitim? Dacă și statul partizan știe acest lucru, nu este oare normal să se folosească de această ocazie prielnică lui și să se grăbească să îndepărteze din calea sa minoritatea oricum incomodă? Rămân oricum și „providenței” multe de făcut, iar în privința asta pe lângă forța internă sunt disponibile și resurse materiale și spirituale externe bogate.

Omul resimte un umor crunt, dacă aude acuza mai rară, dar încă repetată de irendentism. Politica românească isteată trebuie să știe foarte bine și de altfel știe, de aceea este această acuză o găselniță deșteaptă, că maghiarii sunt incapabili de irendentism și de aceea sunt cel mai puțin periculoși. Maghiarimea nu este inclusă în eforturile *Drang nach Osten* declarate deschis[7]. Pentru un iredentist e nevoie și de acea abilitate psihologică a fugărului, a complotistului, ceea ce lipsește cu desăvârșire din maghiari. Însă pentru a fi iredentist, nu e nevoie doar de tradiții latine, ci și de bani și sacrificii materiale externe. Atunci când instituțiile maghiare cad pe rând, când bisericile nu primesc ajutoare externe, ci împrumuturi scumpe, atunci nu putem vorbi de irendentism, ci doar de lipsa de interes față de viața minoritară maghiară atât a străinătății mai apropiate, cât și a celei mai depărtate. Dacă acest lucru nu poate fi infirmat, așa cum nu poate, de fapt, atunci apare, ca singura formă de supraviețuire, organizarea iscusită a ajutorului de sine. Însă am convingerea tristă că acest lucru nu prea îl putem face dacă nu am reușit să îl facem în ceasuri mai favorabile. Otrava vieții interne ne-a slăbit prea tare, ar fi nevoie de o inspirație apostolică pentru a ne însănătoși.

De se sunt proaste și depășite armele noastre? Ce altfel de arme am putea utiliza? Mărețată întrebare, despre care ar trebui să vorbim mai pe larg. Însă răspunsul este inclus în cele de mai sus. Dacă mai există o modalitate de a salva politica minorităților – și probabil chiar și cea mai întunecată deznădejde trebuie să spere în existența vreunui mijloc –, atunci singura modalitate este reconstrucția întregii metodologii a vieții minoritare. Trebuie să ne schimbăm viața atât în interior, cât și spre exterior. Dacă organizarea noastră este defectuoasă, trebuie să o îmbunătățim, dacă lipsa de interes e prea răspândită, trebuie să o stopăm. Față de putere, pe drumul dintre Geneva și București, trebuie să alternăm direcția. Să uităm că am început activitatea parlamentară devreme și că atunci când am început-o, am început-o stângaci. Problema minorității maghiare trebuie transformată într-o chestiune internă și europeană de prim rang. Trebuie să vorbim, să strigăm, dar înain-

te de toate să ne împrietenim, să ne dăruim, să acționăm. Trebuie să adunăm puținele resurse materiale și spirituale pe care le mai avem. Se oferă mii și mii de posibilități, să profităm măcar de o sută, nu, poate ajung chiar și zece: poate reușim să supraviețuim până când noi schimbări neașteptate vor conduce la acea situație de forță majoră în care fără zguduiri adevărurile noastre simple se vor realiza fără a periclita statul. Dar trebuie să repet și de această dată ceea ce am repetat și în alte locuri: oare avem destul timp? Oare nu vom întârzia?

Imaginea pe care am schițat-o este probabil întunecată, dar probabil adevărată. Dacă cineva mi-ar spune: iată, astfel am ajuns la limita extremă a pesimismului, deși în ceea ce privește viitorul am promovat întotdeauna dreptul la optimism, i-aș răspunde: cred neclintit pe mai departe în viitor, dar nu cred că prezentul searbăd al minorității maghiare poate să vină în ajutorul viitorului ei. Trebuie să acuz neîndurător maghiarii ardeleni vino-vați, care după atâtea minunate semne de viață încep să se dedea la autodistrugere, dar spre viitor, care se pregătește și fără noi și va fi în favoarea noastră, pot privi doar cu o încredere plină de fervoare. Poate nu pot să îl aștept, dar pot să cred în el fără ezitare. Pentru că cred în acele miracole care se pregătesc, poate și din cauză că ele se vor naște fără participarea noastră dăunătoare.

În „*Magyar Kisebbség*”, 18/1927, p.638-648. Reprodus și în vol. Miklós Krenner, *Az erdélyi út (Válogatott írások) [Calea Ardealului (Scrieri alese)]*, ed. Béla György. *Caiete Muzeale* nr. 11, *Odorheul Secuiesc, Asociația Culturală Rezső Haász*, 1995, p.53-57. (Traducere: Maria Kovács)

[1] Se face referință la textul apocrif al lui F. Nietzsche, *Der Wille zur Macht. Versuch einer Umwertung aller Werte*, apărut într-o primă versiune în 1901, întocmit prin compilarea a 483 „aforisme” extrase din caietele lui Nietzsche de către Peter Gast, Ernst și August Horneffer. După numai cinci ani, în 1906, apare o nouă ediție, complet modificată, editată de Elisabeta Förster Nietzsche (sora filosofului) și Peter Gast, care număra de data aceasta 1067 „aforisme”, devenind de acum o versiune consacrată, deși multe din edițiile ulterioare vor cunoaște deosebiri sensibile (cele ale lui Max Brahn în 1917 și 1921, August Messer în 1930, Friedrich Würzbach în 1935 și 1940 etc). Cu toate că în ediția critică a operelor lui Nietzsche, realizată de Giorgio Colli și Mazzino Montinari (*Oeuvres philosophiques complètes*, apărute în anii '80 la Gallimard), s-a argumentat cât se poate de concret – pe baza manuscriselor filosofului german – că acesta nu a avut niciodată intenția de a realiza o lucrare cu acest titlu, chiar și astăzi se insistă asupra republicării compilației în cauză, îndeosebi a versiunii din 1906, prevăzută cu o prefață a lui Alfred Bäumler, adept al nazismului și cel care l-a atașat pe Nietzsche acestei doctrine (vezi Friedrich Nietzsche, *Der Wille zur Macht. Versuch einer Umwertung aller Werte*, mit einem nachwort von Alfred Bäumler, Leipzig, Alfred Kroner, 1930, reed. în 1964 la Stuttgart). Asupra diverselor probleme ridicate de lucrarea amintită a lui Nietzsche, vezi: *Willen zur Macht und Mythen des Naziss*, Bayreuther Nietzsche-Kolloquium 1985, Hrsg. Walter Gebhard, Frankfurt am Main, Peter Lang, 1989; Kim Jin-Sok, *Hermeneutik als Wille zur Macht bei Nietzsche*,

Frankfurt am Main, P. Lang, 1991; Wolfgang Müller-Lauter, *Über Werden und Wille zur Macht*, Berlin, Walter de Gruyter, 1999; Carol Diethel, *Nietzsches Schwester und „Der Wille zur Macht“*. Biografie der Elisabeth Förster-Nietzsche, Hamburg, Europa Verlag, 2001; Ralph Wall, *Der Wille zur Macht – der Wille zum Nichts. Über den Willen zur Macht in Friedrich Nietzsches Philosophie*, Berlin, Wiss. Verlag, 2003. În textul de aici, jocul celor două sintagme este „voința de putere” și „voința de a trăi”.

[2] Este vorba de scriitorul francez Romain Rolland (1866-1944) și de Mahatma Gandhi (1869-1948), filosof și om politic indian. Cel dintâi, deși nu a fost înregimentat în nici un partid politic, a manifestat un profund atașament față de socialism – sub aspect intelectual –, salutând revoluția sovietică din Rusia (1917) și chiar comparând-o cu cea franceză, din 1789. În afara manifestului său din 1919, intitulat *Déclaration d'indépendance de l'esprit*, Rolland a căutat să-și motiveze din punct de vedere teoretic această poziție apelând la complexul sistem de gândire hindus, făcând distincție între non-violență și non-rezistență. Sub acest aspect, a elaborat o biografie a lui *Mahatma Gandhi* (1924), dar și alte lucrări reunite sub titlul *Essai sur la mystique et l'action de l'Inde vivante*. În ceea ce privește pe Gandhi, la începutul războiului acesta tocmai se întorsese din Africa după aproape douăzeci de ani. Luând contact cu realitățile din India, deși a susținut efortul de război al britanicilor, din 1919 se manifestă tot mai vehement contra opresiunii coloniale. Mișcarea inițiată de el, de non-cooperare, a căpătat o tot mai mare amploare, a făcut doi ani de închisoare, în vreme ce sistemul său de gândire a prins deja contur până spre 1928, militând pentru o sărăcie eliberatoare, o viață legată profund de natură, armonia între toate comunitățile religioase, libertatea la educație, emanciparea femeilor etc.

[3] Francesco Nitti (1868-1953) fusese președintele Consiliului de Miniștri italian între 1919-1920, eșuând în încercarea de a depăși criza socială de la finele războiului. Ca potrivnic al mișcării naționaliste, după venirea lui Mussolini la putere a trebuit să părăsească țara, în 1924. Din perspectiva economiei politice, un rol important l-a avut însă John Maynard Keynes (1883-1946), în anii '30 acesta redefinind practic domeniul, militând pentru intervenția activă a statului în economie. În calitate de consilier al administrației americane la Conferința păcii de la Versailles (1919), acesta s-a opus aplicării principiului „reparațiilor” germane, demisionând și publicând celebrul text: *The Economic Consequences of the Peace*. Ulterior s-a afirmat ca un teoretician „revoluționar” al economiei politice, criticând mai vechile construcții teoretice în ceea ce privește perspectiva macroeconomică, legăturile dintre economie și noțiunile de „piață” și „echilibru”, teoria cantitativă a monedei etc.

[4] Prin *Pactul Societății Națiunilor*, adoptat la 28 aprilie 1919 și cuprinzând 26 de articole, se reglementase un nou sistem internațional, ce viza în principal menținerea păcii generale și asigurarea securității colective. Noul sistem internațional dispunea totodată de o Curte de Justiție Permanentă, cu sediul la Haga, iar în cazul minorităților, legislația internațională se aplica numai dacă statul în cauză accepta să dialogheze cu grupurile etnice minoritare și cu Societatea Națiunilor. Cu toate acestea, eforturile Societății Națiunilor de a reglementa raporturile între unele state și minoritățile acestora a condus la elaborarea unui sistem normativ de protecție, minoritățile fiind recunoscute ca subiect de drept internațional, însă acest organism internațional acționând doar în limitele tratatelor de protecție a minorităților, care recunoșteau acestora o relativă autonomie culturală, lingvistică și religioasă.

[5] Între 5-16 octombrie 1925 a avut loc la Locarno o conferință la care au participat delegații din Anglia, Franța, Germania, Italia, Belgia, Polonia și Cehoslovacia. În urma acestei întâlniri a fost parafat actul de garanție rhenan, diverse tratate de arbitraj (germano-francez, germano-belgian, germano-polonez, germano-cehoslovac), s-a acceptat intrarea Germaniei în Societatea Națiunilor – toate acestea conducând la opinia (nu de

toți împărțită) că s-a rezolvat pentru o lungă perioadă problema păcii în Europa. Vezi Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne (1919-1932)*, Iași, Edit. Junimea, 1976).

[6] Este vorba de evenimentele descrise în „Geneza” (19), în care Lot – nepotul lui Avram – este avertizat de doi îngeri despre iminenta distrugere a două orașe vecine, Sodoma și Gomora, acesta având șansa de a salva viața lui și a familiei cu condiția de a nu privi înapoi. Soția sa nu a ascultat povața, motiv pentru care a fost transformată într-un stâlp de sare.

[7] Expresia („Der Drang nach Osten” – extinderea spre est) se referă la expansiunea germană spre estul Europei, începută încă din secolul al XI-lea și care a atins apogeul în veacul al XIV, îndeosebi prin ordinul Cavalerilor Teutoni. Pentru acest aspect vezi: Rudolf Buchner, *Deutsche Geschichte im europäischen Rahmen*, Göttingen, Muste-Schmidt, 1975; Georges Castellan, *Histoire des Peuples de l'Europe centrale*, Paris, Fayard, 1994.